

Ylitornio

Harjunkorven tuulipuiston ja sen sähkönsiirtolinjojen arkeologinen inventointi 2024

Versio 2, syksy 2025

Timo Jussila
Timo Sepänmaa

Tilaaja: WSP-Finland Oy

Sisältö:

Perustiedot	2
Inventointi	3
Lähteet	5
Kuvia	5
Yleiskartat.....	6
Muinaisjäännös	7
YLITORNIO HARJUNKORPI.....	7

Kansikuva Tyypillistä hankealueen maastoa alueen lounaiskolkassa Harjunkorvessa

Perustiedot

Alue: Ylitornion Harjunkorven tuulipuiston hankealue, sekä ulkoiset sähkönsiirtolinjat. Alue sijaitsee Ylitornion keskustasta n 14 km itään, Iso-Kallijärven ja Matalajärven välisellä alueella. Sähkönsiirtolinjavaihtoehdot suuntautuvat alueelta n. 10 km länsilounaaseen ja kaakkoon, jossa ulottuu Martimoon, Tornion puolelle.

Tarkoitus: Selvittää alueen ja sähkönsiirtolinjojen arkeologiset kohteet sekä suojeltavien kohteiden rajaukset*, niin että ne voidaan ottaa huomioon maankäyttöä suunniteltaessa ja toteutettaessa (AKL 9§, MML 13§). *Rajaukset inventoinnin menetelmillä tehtyinä, perusteltuina arvioina.

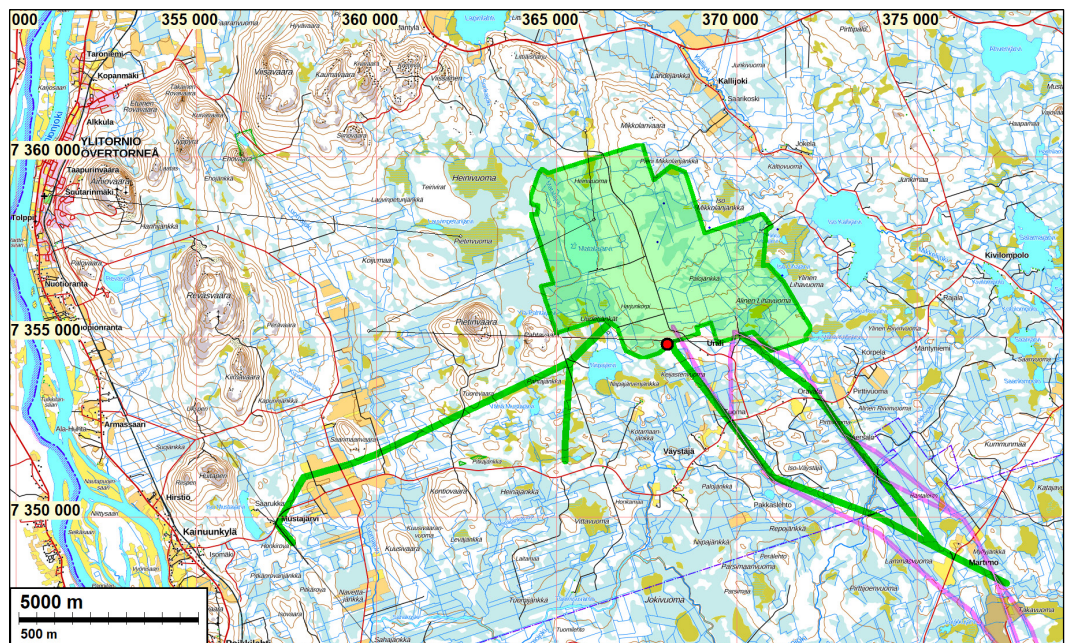
Päivitys 2025: Martimoon suuntautuvien vaihtoehtoisten sähkönsiirtolinjojen linjausta muutettiin vuonna 2025. Raporttia päivitettiin niiden osalta. Maastotyötä ei katsottu tarpeelliseksi. Kohdekuvaukseen lisättiin oikea muinaisjäännösrekisteritunnus.

Työaika: Maastotyö syyskuun puolessa välissä 2024.

Tilaja: WSP-Finland Oy

Tekijät: Mikroliitti Oy, Timo Jussila, Timo Sepänmaa.

Tulokset Hankealueelta ja sähkönsiirtolinjojen läheisyydestä ei tunnettu ennestään muinaisjäännöksiä eikä muitakaan arkeologisia kohteita. Hankealueella havaittiin yksi hiilihauta, joka on muinaisjäännös. Linjoilla ei havaittu mitään arkeologisia suojelukohhteita. Koko hankkeen alueelta tunnetaan siis yksi muinaisjäännös – hiilihauta.

Hankealue ja sähkönsiirtolinjat vihreällä. V. 2025 suunnitelman mukaiset sähkönsiirtolinjat sinipunaisella. Raportin kohde (hiilimiilu) punainen pallo.

Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta elokuussa ja joulukuussa 2024, kohdekartat joulukuussa 2024. Muinaisjäännösrekisteri on tarkastettu 1 / 2025. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole kokoelmatunnusta. Valokuvat ja raportti ovat digitaalisia ja ne ovat tallessa Mikroliitti Oy:n palvelimella ja sen varmuuskopioilla (fyysisesti Suomessa). Raportti toimitetaan tilaajalle ja alueelliseen vastuumuseoon (Tornionlaakson museo).

Inventointi

Ylitornion Matalajärven tienoille suunnitellaan Harjunkorpi nimellä tuulipuistoa. Hankeen YVA-konsultti WSP-Finland tilasi hankealueen, sekä vaihtoehtoisten sähkönsiirtolinjojen arkeologisen inventoinnin Mikroliitti Oy:ltä. Inventoinnin tekivät syyskuun puolella välissä 2024 Timo Jussila ja Timo Sepänmaa työn kannalta mitä parhaimmissa olosuhteissa.

Hankealueen laajuus on noin 28 km². Alueelle kaavaillaan 29 voimalaa. Vaihtoehtoisten sähkönsiirtolinjojen yhteispituus hankealueen rajalta alkaen on noin 37 km. Kaksi linjavaihtoehtoa kulkee hankealueen lounaisosasta lounaaseen ja kaksi kaakkoon Martimoon (näihin tietoihin muutoksia v. 2025, ks. kappale Päivitys seuraavalla sivulla).

Hankealueelta, sen läheisyydestä ja linjojen alueilta ei tunneta ennestään arkeologisia kohteita. Hankealueella ei liene aiemmin inventoitu muinaisjäännöksiä – siihen viittaavia raportteja ei löytynyt. Linjojen päiden alueille on ulottunut viime vuosina tehtyjä tuulipuistoinventointeja.

Valmisteluvaiheessa tutkittiin Mml:n 5 p laz aineistosta eri asetuksin tehtyjä rinnevarjosteita, joista pyrittiin paikantamaan arkeologisesti mahdollisesti mielenkiintoisia maarakenteita ja maastoja. Aineistosta havaittiin yksi pieneltä tervahaudalta vaikuttava kuopparakenne, joka tarkastettiin ja todettiin hiilihaudaksi. Muutoin lidaraineistosta ei saatu esiin mitään kiinnostavaa.

Hankealue sijoittuu 87 - 130 m mpy. korkeustasojen välille, pääosin 95 – 125 m korkeusvälille. Alavimmat tasot sijoittuvat alueen länsi- ja eteläreunamille, ylimmät koilliskolkkaan. Lounaan suuntaan menevät linjavaihtoehdot sijoittuvat 57 – 100 m tasoille ja kaakkoon suuntautuvat 80 - 100 m korkeusvälille. Hankealueen korkeimmat osat ovat paljastuneet veden alta muinaisen Itämeren Litorinamerivaiheen alkupuolella noin 6500 eaa. ja meri on vetähtynyt hankealueelta 3800 eaa. mennessä. Lounaaseen suuntautuvan linjan läntiset osat sijoittuvat neoliittisen kivikauden korkeustasoille. Alueella voi siis sen korkeustasojen puolesta sijaita rantasidonnaista, mesoliittista kivikautta sen kaikilla korkeustasoilla ja aivan alimmilla tasoilla keraamistakin kivikautta. Kuten myös linjoilla, jossa alemmat tasot ulottuvat noin 3500 eaa. rantatasoille.

Hankealue kuuluu Kainuun kylään. Vuonna 1844 aiempien toimituskarttojen perusteella laaditun Ylitornion ja linjojen eteläisimmiltä osin Alatornion pitäjänkartan mukaan hankealue ja linjojen lähialueet ovat olleet asumattomia. Alueella ei pitäjänkartassa ole mitään arkeologisesti mahdollisesti mielenkiintoisia merkintöjä. Sama koskee linjojen aluetta. Kaakkoon menevien linjavaihtoehtojen suunnan ainoat vanhat talot ovat Väystäjä ja Alatornion Martimo. Väystäjä sijaitsee 1844 kartalla noin kilometrin linjavaihtoehdosta luoteeseen. Kaakkoon menevän linjavaihtoehdon loppupäässä linja sijaitsee 250 – 300 m etäisyydellä v. 1844 kartalle merkitystä Martimon talosta. Pitäjänkartoilta tarkasteltuna, merkittäviä vanhojen kylien välisiä rajapisteitä ei alueelle ja linjoille sijoitu. Vanhimmassa peruskartassa (kartoitettu 1976, painettu -79) ei alueella ja linjoille sijoitu mitään arkeologisesti mahdollisesti kiinnostavaan viittaavaa. Muita vanhoja karttoja ei nyt katsottu tarpeelliseksi etsiä ja tarkastella.

Hankealueen länsireunamilla on laajuudeltaan n. 1,5 x 0,8 km Matalajärvi 99 m tasolla. Järvi on kauttaaltaan suorantainen. Järvi laskee suon poikki kulkevaa Toikanojaa pitkin etelään. Linjojen kohdilla ei ole metsäpuroja kummempia vesiä muita kuin kaakossa Martimonjoki, jonka linja ylittää kolmesti. Joen rannat ovat ojitettua suota ja suometsää. Hankealueen topografia on hyvin pienipiirteistä. Luoteiskulmassa oleva Matalavaarakin on tuskin havaittava, 15 m ympäristöään korkeampi laakea kohouma – nimensä veroinen siis.

Maaperä alueella on varpua kasvaa märkä ja ojitettua metsämaastoa, ylemmillä tasoilla hieman kuivempaa alemmilla silkkää suota. Missä maaperää voitiin havainnoida (teiden reunat ja ojat), niin maaperä on turvetta ja hiekkamoreenia alempana hienoaineksista. Kaikkialla pintamaaperä on kivikkoista, paikoin louhikkoista. Arkeologin näkökulmasta alueen maasto on ”lannistavaa” – ei löydy ns. parempia maastonkohtia, joita tekisi mieli tutkia tarkemmin – tasaista samanlaista maastoa kaikkialla. Huomattava osa nähdystä maastoista oli nuorta ja tiheää metsää ja vesakkoa, jossa havaintojen saaminen oli vaikeaa.

Kaakkoon suuntautuvat linjat sijoittuvat suurimmilta osin suohon ja tasaisiin, ojitettuihin suometsiin. Maasto on kuitenkin eräin paikoin piirteikkäämpää kun hankealueella mutta yhtä kivikkoista. Vähä-Väystäjan (laakea, matala mäkialue läntisemmällä kaakon linjalla) pohjoisosassa maaperä on vähäkivisempää, mutta aikoinaan syvälle aurattua metsämaata. Paikoin linjat kulkivat tiheässä vesakossa, joita ei menty tarkemmin katsomaan. Monet tuoreet hakkuuaukot olivat vaikea kulkuisia kivikkoisuuden ja risukkoisuuden takia - niissä maastoissa riitti vilkaisu toteamukseen, että mitään ei ole löydettävissä. Pääosin linjojen maasto vaikutti arkeologisesti mielenkiinnottomalta.

Länteen suuntautuva linjavaihtoehto sijoittuu suurelta osin kuivalle maalle, paikoin laakeiden mäkialueiden rinteille. Maaperä hiekkamoreenia ja lännessä suopeltoa ja hienoaineksisempaa moreenia. Kaikkialla kivikkoista ja paikoin hyvin kivikkoista. Hyvää tai edes kohtalaista maastoa kivi-kaudelle ei tavattu, vaikkakin topografia monin paikoin sen kannalta varsin kohtalainen.

Linjoja ja aluetta tutkittiin pistokokein lyhyitä kävelyretkiä tekemällä sekä ajamalla läpi ajettavat metsätiet ja tieurat maastoja tähyillen ja monin paikoin jalkautuen.

Päivitys 2025: Inventoinnin jälkeen, Hankkeen YVA-selostusvaiheessa v. 2025, voimaloiden määrä on supistunut kahteenkymmeneen. Samoin tuulipuistosta länteen suuntautuneet sähkönsiirtoreitit hylättiin ja kaakkoon, Martimoon suuntautuvien vaihtoehtojen sähkönsiirtolinjojen reittejä muutettiin. Huomattavaa osa näistä uusista reiteistä sijoittuu etäälle v. 2024 tutkituista linjakäytävistä. Uudet linjat tutkittiin syksyllä 2025 maastokarttojen ja MML:n 5p lidaraineistosta laadituista maastomalleista tehtyjen erilaisten visualisointien avulla. Linjat sijoittuvat suurimmaksi osaksi soihin ja tasaisiin ojitettuihin suometsiin (entisiin soihin) ja vähäiseltä osin kuivalle maalle. Lidaraineistossa ei erottunut linjoilla ja niiden läheisyydessä mitään arkeologisesti edes etäisesti mahdollisesti kiinnostavaa – ei minkäänlaisia mahdollisia maarakenteita tai muita ilmiöitä, eikä myöskään arkeologisesti mahdollisesti kiinnostavaa maastoa kivi-kauden etsimisen näkökulmasta. Osa uusista linjoista sijoittuu aiemmin inventoituihin tuulipuistoihin (ks. lähdeluettelo ja kartta s. 7). Niidenkin alue tutkittiin nyt. Aiemman inventoinnin kokemusten ja nyt tehdyn tarkastelun perusteella en katsonut maastotarkastusta tarpeelliseksi uusilla linjoilla.

Lopputulos on, että inventoinnin jälkeen tuulipuiston alueella on 1 kiinteä muinaisjäänös (historiallisen ajan hiilihauta), vaihtoehtoisilla sähkönsiirtolinjoilla ei arkeologisia kohteita ole.

7.1.2025 ja 23.11.2025

Timo Jussila

Lähteet

Peruskartat 2613 10 ja 11, 2631 01, 02 04 ja 05. Kaikki 1979. Maanmittauslaitos

Pitäjänskartat, Ala-Tornio 1844 (2631 01+02, 2631 0). Ylitornio 1844 (2613 10 ja 11, 2631 01, 02, 04). Maanmittauslaitos.

Maanmittauslaitoksen 5 p laserkeilausaineisto (laz): tuotantoalue Ylitornio, skannattu kesällä 2022.

Vuoden 2025 suunnitelman mukaiset vaihtoehtoiset sähkönsiirtolinjat sijoittuvat osin aiemmin inventoitujen tuulipuistojen alueille:

Itäpalo & Schulz 2021: Karhakkamaan tuulivoimapuiston sekä Karhakkamaa – Petäjäkoski-voimajohtolinjauksen arkeologinen inventointi. Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu.

Itäpalo & Schulz 2022: Martimon tuulivoimapuiston sekä Martimo–Kuorinki/Vinsanmaa–Keminmaan sähköasema ja Martimo–Petäjäskosken sähköasema -voimajohtolinjausten arkeologinen inventointi 2022. Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu.

Keskinen & Hemminki 2025: Tornio Karhakkamaa tuulivoimapuiston hankealueen arkeologinen täydennysinventointi. Mikroliitti Oy.

Kuvia

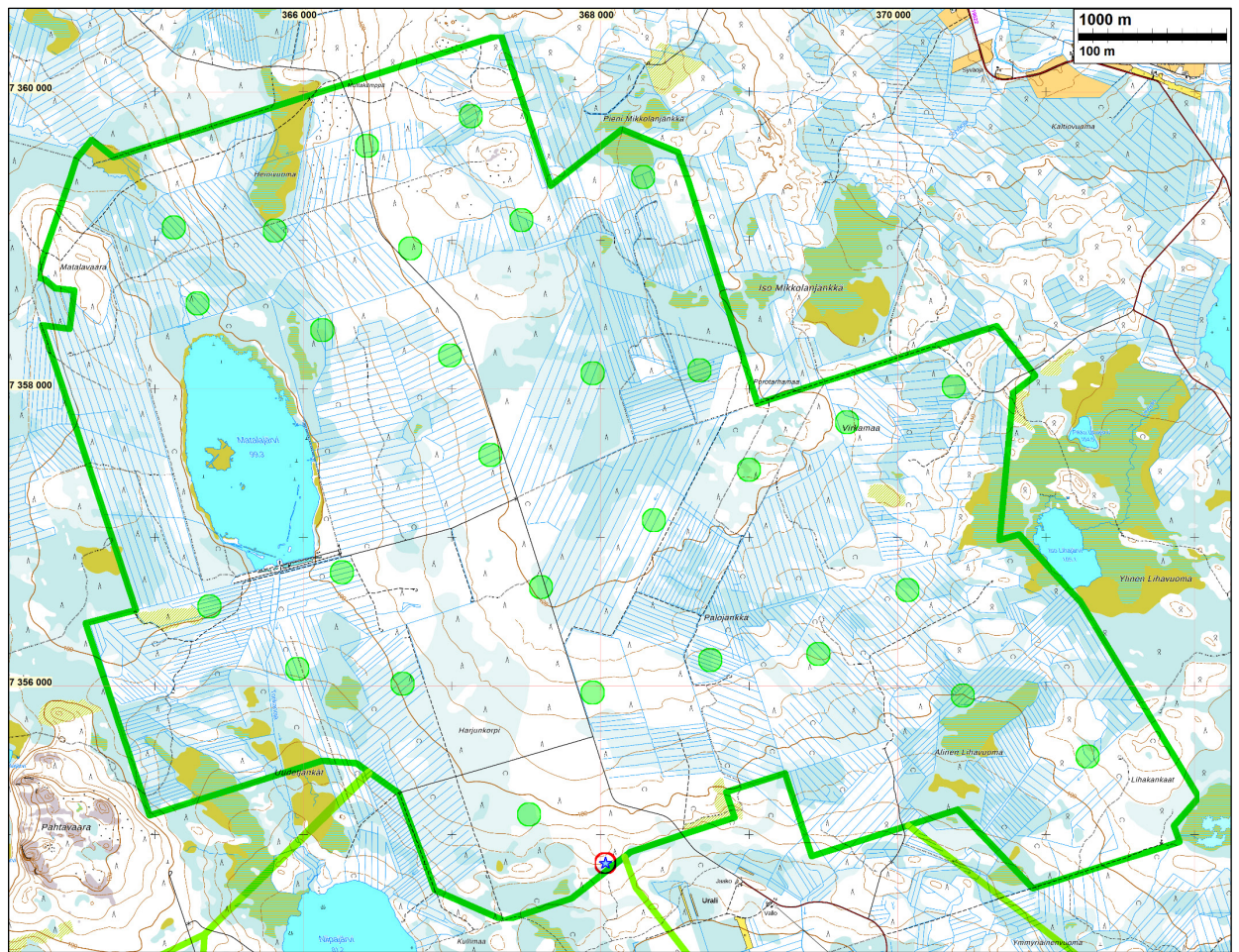

Vasemmalla Hankealueen pohjoisosan maastoa, oikealla länteen menevää linjaa Pahtavaaran tasalla

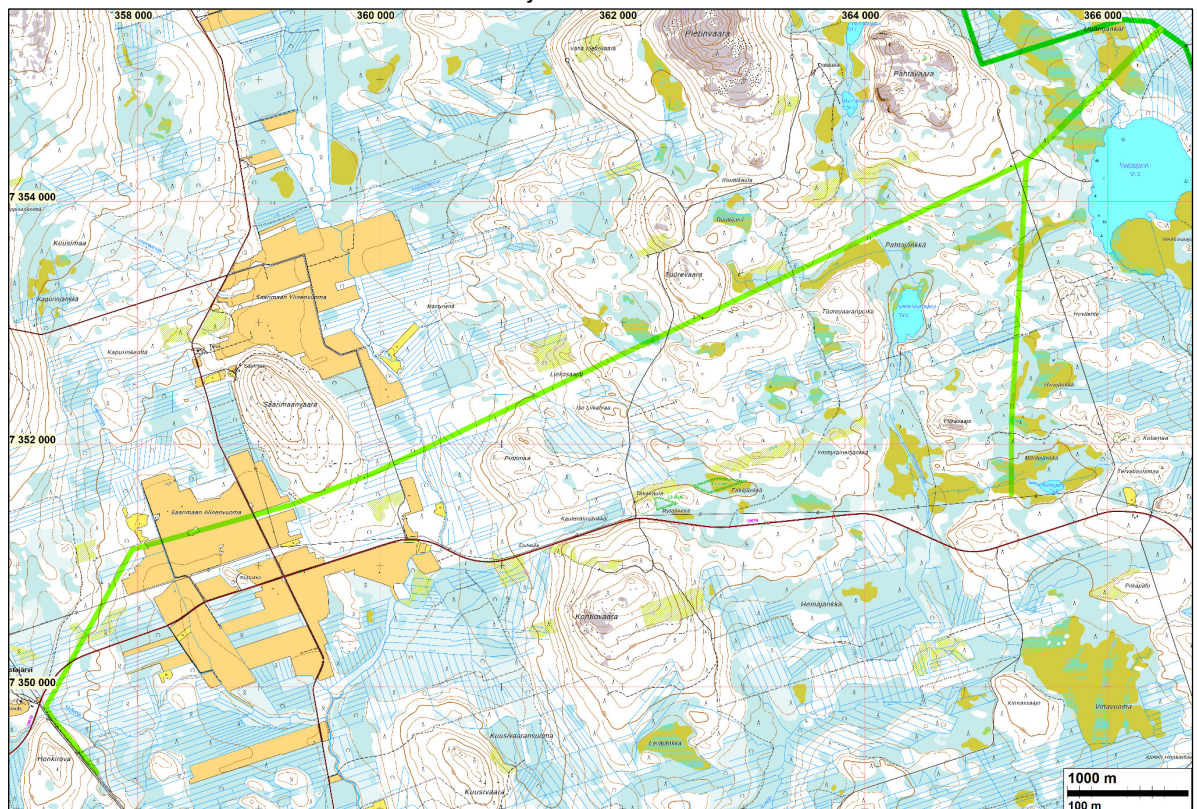

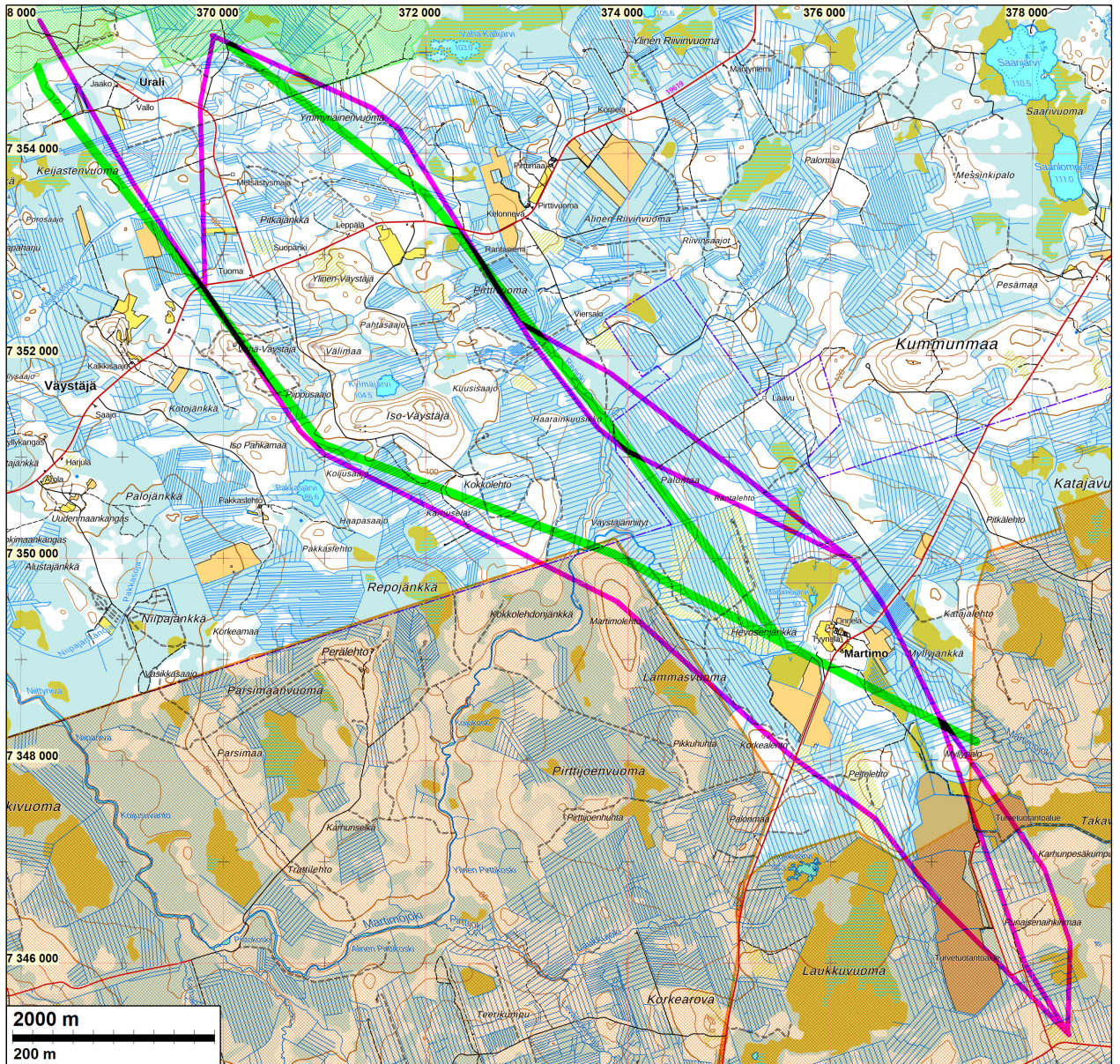
Vasemmalla länteen menevää linjaa Tuorevaaralla ja oikealla kaakkoon menevää Väystäajällä

Yleiskartat

Hankealueen raja vihreällä, sähkönsiirtolinjat alueen ulkopuolella vaaleammalla vihreällä. Voimalapaikat vihreä pallo (160 m halkaisija). Hiilihauta alueen etelärajalla sinisellä tähdellä ympäröity punaisella. Alla sähkönsiirtolinjavaihtoehdot länsilounaaseen.

Vuoden 2024 suunnitelman mukaiset vaihtoehtoiset sähkönsiirtolinjat kaakkoon vihreällä. Vuoden 2025 suunnitelman mukaiset vaihtoehtoiset linjat sinipunaisella. Läntisempi linja sijoitu osin Tornion Karhakkamaan tuulipuiston alueelle, joka on inventoitu 2021 (Itäpalo & al.) ja täydennysinventointi 2025 (Keskinen & al.). Idempänä linjat sijoittuvat ja päättyvät Tornion Martimon tuulipuiston alueelle, joka inventoitu v. 2022 Itäpalo & al.) Näiden tuulipuistojen alue merkitty ruskealla viivarasterilla.

Muinaisjäännös

YLITORNIO HARJUNKORPI

Mjtunnus: 1000065690
 Status: kiinteä muinaisjäännös (sm)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: hiilihauta

Koordin: N 7354807 E 368033 Z: 90

Tutkijat: Jussila & Sepänmaa 2024 inventointi

Sijainti: Paikka sijaitsee Ylitornion kirkosta 17,6 km itäkaakkoon.

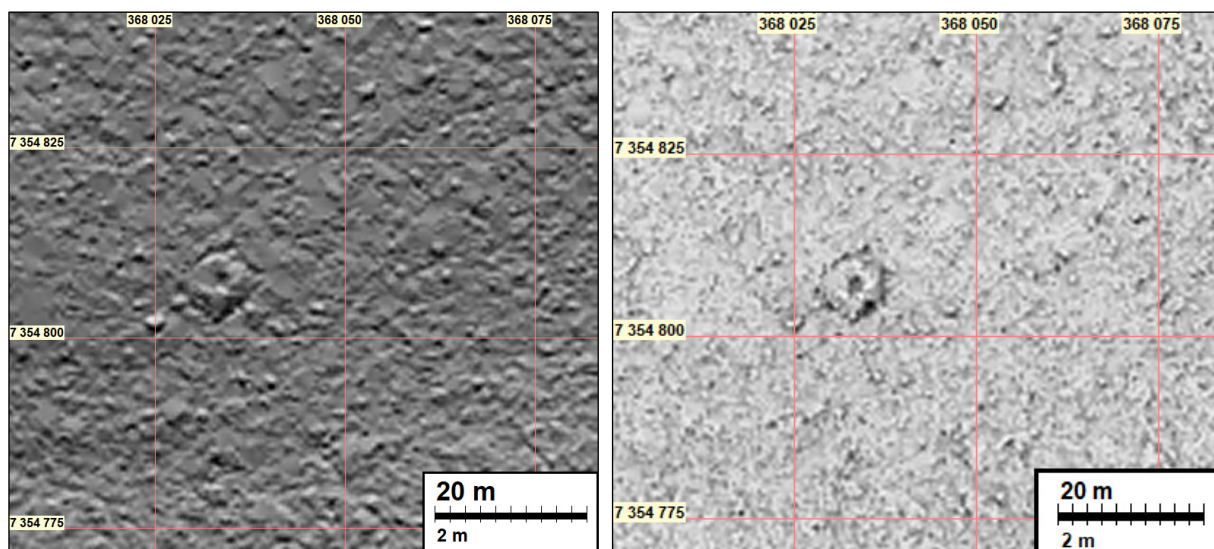
Huomiot: Jussila & Sepänmaa 2024:

Paikalla pyöreä kuoppa, jota kiertää leveät, puolen metriä korkea valli. Kuopassa on heti turpeen alla hiiltä ja nokea. Halkaisija vallin ulkoreunalta ulkoreunalle on 8 m. Valli kaksi metriä leveä, kuoppa n 80 cm syvä vallin reunoilta. Kyseessä lienee isompi hiilihauta, jossa poltetu hiiliä kotitarpeeksi. Rakenne voisi ehkä olla pieni tervahautakin, joskaan halssia ei erotettu paksun kunnan ja varpujen peitossa olevasta vallista. Ympäristö on varpua kasvavaa suon laitaman harvaa ja nuorta seka-metsää. Tasaista maastoa, kivikkoista moreenia.

Inventoinnin raportoinnin jälkeen kohde on merkitty muinaisjäännösrekisteriin kesäkuussa 2025 havaintokohteena nimellä Jaako 2 – alkuperäinen nimi, mikä tässä raportissa, on parempi.

Hiilihauta sinisellä tähdellä.

Hiilihauta laserkeilausaineistosta laaditun maastomallin visualisoinneissa.

Varpujen peittämä hiili- tai tervahauta kaakkoon ja alla lounaaseen

Liite raporttiin: Ylitornio. Harjunkorven tuulipuiston ja sen sähkönsiirtolinjojen arkeologinen inventointi 2024.

Jussila ja Sepänmaa, Mikroliitti Oy

Maastossa katsotut (tarkastetut) alueet

Violetilla on merkitty ne alueet mitkä tulkitsemme maastossa tarkastetuksi. Paikoin katse on voinut osua kauemmaksi ja haravoida maastoa tarkemmin, paikoin lähemmäksi ja epätarkemmin. Paikoin kuljettiin ripeästi maastoja satunnaisemmin katseella pyyhkien. Karttaa on siis tulkittava suuripiirteisesti. Kartta on tehty museoviranomaisten hallinnolliseen käyttöön.

Joka tapauksessa, **koko alue ja linjat** on inventoitu arkeologisin perustein, laserkeilausaineiston ja maastokarttojen avulla. Maastossa on katsottu ne kohdat ja alueet, joista on arvioitu mahdolliseksi jotain arkeologisesti mielenkiintoista löydettävän, sekä sellaisia maastoja etsittäessä.

